

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

## Opgave 2 Donuteconomie

### 10 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg met de rol van het kapitaal dat volgens Marx de vrije markt gericht is op economische groei: in een vrije markt waarin kapitaal een doel op zich is, wordt gestreefd naar vermeerdering van het kapitaal 1
- een uitleg met de rol van het kapitaal dat volgens Marx een vrije markt die gericht is op economische groei op gespannen voet staat met het goede leven, omdat het streven naar winstmaximalisatie leidt tot uitbuiting / omdat alle verhoudingen in kapitaal worden uitgedrukt 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Marx staat in de vrije markt kapitaal centraal. Waar geld in de oude ruileconomie een middel was, is dat in de moderne economie een doel op zich geworden. Door het streven naar winstmaximalisatie wordt de economie aangejaagd: de productie moet groeien en er moeten steeds nieuwe afzetmarkten gevonden worden. Zo is economische groei verbonden met de vrije markt 1
- Volgens Marx staat deze centrale rol van het kapitaal op gespannen voet met het goede leven. Om te kunnen groeien en de winsten te kunnen vergroten, worden arbeiders steeds verder uitgebuit, wat ten koste gaat van hun goede leven / Doordat alles in het teken staat van kapitaalvermeerdering komen alle verhoudingen tussen mensen in het teken hiervan te staan, waardoor ook voor de kapitalisten het goede leven verarmt 1

### 11 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een weergave van Nussbaums kritiek op het bnp als criterium voor het goede leven: de gemiddelde welvaart in een land zegt niets over de mate waarin mensen in staat zijn een goed leven te leiden 1
- een weergave met tekst 2 van een overeenkomst tussen Nussbaums *capabilities approach* en Raworths donutmodel: ze gaan beide uit van minimale voorwaarden die mensen de kans geven om tot bloei te komen 1
- een weergave van een kritiekpunt vanuit Raworths donutmodel op Nussbaums *capabilities approach*, met de dimensie van het goede leven natuur: in de *capabilities approach* staan alleen de mogelijkheden van mensen centraal, terwijl Raworth met het donutmodel de natuur ziet als grens aan die mogelijkheden 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Nussbaum is het bnp niet geschikt als maatstaf voor het goede leven, omdat de totale welvaart in een land niets zegt over hoe die welvaart is verdeeld en of iedereen bijvoorbeeld wel toegang heeft tot onderwijs of in staat is om een gezond leven te leiden of betrokken te zijn bij bestuur 1
- Zowel Nussbaum als Raworth benadrukt dat iedereen over bepaalde *capabilities* moet beschikken. Zo zegt Raworth in tekst 2 dat het niemand mag ontbreken aan basisvoorzieningen als eten, zorg, onderwijs enzovoort. Dit sluit aan bij Nussbaums *capabilities approach* dat mensen een aantal mogelijkheden, zoals onderwijs, moeten kunnen ontwikkelen om tot een goed leven te kunnen komen 1
- Waar Nussbaum naar de mogelijkheden van mensen kijkt, stelt het donutmodel een duidelijke grens aan de groei van die mogelijkheden. Hoewel Nussbaum het belang benadrukt van het aangaan van relaties met andere dieren, bespreekt zij niet het gevaar van het negeren van de grenzen van de planeet en staan alleen de *capabilities* van mensen centraal 1

**12 maximumscore 1**

Een goed antwoord bevat een argumentatie dat Latours kritiek op het subject-objectschema gebruikt kan worden als kritiek op Raworths regeneratieve economie: Raworths regeneratieve economie blijft uitgaan van een scheiding tussen mens en natuur waarin de natuur in dienst staat van de behoeftebevrediging van de mens.

voorbeeld van een goed antwoord:

Volgens Latour benaderen we de relatie tussen mens en natuur vanuit het subject-objectschema, waarbij de mens aan de kant van het subject staat en de natuur aan de kant van het object. Deze subject-objecttegenstelling is volgens Latour echter een niet-empirische abstractie. Raworth lijkt nog steeds uit te gaan van een subject-objectschema. Het doel van de economie is volgens haar voorzien in ieders behoeften binnen de grenzen van de planeet. Daarmee is de natuur nog steeds het objectieve decor waarbinnen de behoeften van het menselijk subject bevredigd kunnen worden.

**13 maximumscore 2**

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een weergave van Heideggers onderscheid tussen de natuur als bestelbaar bestand en de natuur als *physis*: als bestelbaar bestand is de natuur iets wat opgeëist kan worden, terwijl de natuur als *physis* een onberekenbare kracht is die uit zichzelf opkomt 1
- een argumentatie met dit onderscheid of Raworths regeneratieve economie een duurzame relatie tussen mens en natuur kan opleveren 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Heidegger ziet de moderne techniek de natuur als bestelbaar bestand, dat opgeëist kan worden om energie en grondstoffen te leveren. Dat is wezenlijk anders dan een ontberging van de natuur als *physis*, waarin de natuur als een onberekenbare kracht uit zichzelf opkomt 1
- Ik denk dat Raworths regeneratieve economie een duurzame relatie tussen mens en natuur kan opleveren. Het probleem van de huidige economie is dat zij de natuur ziet als bestelbaar bestand, dat opgeëist kan worden als grondstof voor menselijke activiteit. Het probleem met die houding is dat de natuur daarmee wordt gezien als onuitputtelijke bron. Maar we weten dat grondstoffen eindig zijn. Raworths regeneratieve economie erkent die eindigheid en zet in op een natuur die de ruimte krijgt om te regenereren, om vanuit zichzelf opnieuw tot bloei te komen. Dit sluit veel meer aan op de benadering van de natuur als *physis* en leidt zo tot een duurzamere relatie tussen mens en natuur 1

of

- Volgens mij biedt de regeneratieve economie van Raworth nog geen duurzame relatie tussen mens en natuur. Ook de regeneratieve economie is primair gefocust op wat het voor de mens oplevert, weliswaar minder bruut uitbuitend dan de 'oude' economie, maar de natuur wordt nog steeds gezien als instrument ten behoeve van de mens. Op die manier verschijnt de natuur nog steeds als bestelbaar bestand, hooguit als een bestand waarbij je soms wat langer op je bestelling moet wachten. Dat is nog iets heel anders dan de natuur werkelijk als *physis* zien, als een onberekenbare kracht die uit zichzelf opkomt. In die benadering wordt de natuur gezien als iets wat, los van haar betekenis voor de mens, intrinsieke betekenis heeft. Pas met zo'n houding van ontzag voor de natuur kunnen we werken aan een duurzame relatie met haar 1

#### 14 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg met tekst 4 van Hegels opvatting dat vrijheid niet verwerkelijk kan worden zonder de burgerlijke maatschappij, omdat moderne (zedelijke) instituties de ruimte openen waarin het individu pas echt vrij kan zijn, zoals in tekst 4 instituties nodig zijn voor een wederkerige, menselijke economie 1
- een weergave van Hegels begrip *Anerkennung* als de verdubbeling van het zelfbewustzijn 1
- een argumentatie of een mensbeeld gebaseerd op Hegels begrip van *Anerkennung* leidt tot een ander economisch model dan het model gericht op groei dat is gebaseerd op het mensbeeld van de homo economicus 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Hegel is het een misvatting om te denken dat vrijheid iets individueels is. We kunnen pas vrij zijn binnen de sociale, culturele en politieke ordening van de maatschappij. Deze ordening noemt Hegel de zedelijkheid. In de specifieke vorm van zedelijkheid die de burgerlijke maatschappij is, zorgen instituties ervoor dat er een ruimte is waarin het individu wordt erkend als persoon en daardoor vrij kan zijn. Dit zie je terug in tekst 4. Volgens Raworth zijn er instituties als sportverenigingen nodig die zorgen voor normen, regels en relaties die ons in staat stellen om met elkaar samen te werken en op elkaar te bouwen. Deze connecties zorgen voor sociale cohesie en voorzien in fundamentele menselijke behoeften als participatie, ontspanning, bescherming en het gevoel ergens bij te horen. Pas binnen en dankzij dat verband kun je volgens Hegel vrij zijn 1
  - Onder *Anerkennung* verstaat Hegel de verdubbeling van ons zelfbewustzijn. Door de wederzijdse achting van mijzelf en de ander als persoon kunnen we werkelijk vrij zijn 1
  - Ik denk dat een mensbeeld gebaseerd op *Anerkennung* leidt tot een andere economie dan een economie die gebaseerd is op de mens als homo economicus. Ik denk dat als je gelooft dat de mens berekenend en op zichzelf gericht is en altijd meer wil, we vast blijven zitten aan een model dat gericht is op eindeloze groei. Als we ons echter realiseren dat we alleen dankzij wederzijdse erkenning vrij kunnen zijn, zullen we ook in het economische verkeer die relaties erkennen en veel eerder met elkaar gaan samenwerken dan dat we met elkaar gaan concurreren vanuit gecalculeerd eigenbelang. Ik denk dat een economie gebaseerd op *Anerkennung* dus ook een ander economisch model tot gevolg heeft, waarin samenwerking en relaties centraal staan in plaats van eigenbelang en eindeloze groei 1
- of
- Ik denk niet dat een mensbeeld gebaseerd op *Anerkennung* leidt tot een ander economisch model dan het model gericht op groei. Raworth bijvoorbeeld, heeft het in de tekst over sportverenigingen en festivals. Dit zijn situaties waarin mensen samen iets ondernemen en tot stand brengen. Dat lijkt inderdaad gebaseerd te zijn op wat Hegel *Anerkennung* noemt, de wederzijdse erkenning van elkaar als persoon. Maar de levendigheid van de economie waar Raworth het ook over heeft, bestaat alleen maar dankzij een gezonde economische groei. Het is een dwaze gedachte dat mensen niet naar meer welvaart en een beter leven zullen streven. En omdat de wereldbevolking groeit, moet de economie ook blijven groeien om iedereen een goed leven te bieden. Dus ook al ga je uit van een mensbeeld dat gericht is op wederzijdse erkenning in plaats van op individualistisch, gecalculeerd eigenbelang, dat verandert nog niets aan het onderliggende economische model 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

**15 maximumscore 2**

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een argumentatie voor Raworths opvatting dat intrinsieke motivatie voor een algemeen belang actief gestimuleerd moet worden, met Foucaults opvatting van macht, waarin individuen zichzelf onderwerpen aan institutionele/sociale normen, wat tot normalisering leidt 1
- een argumentatie tegen Raworths opvatting dat intrinsieke motivatie voor een algemeen belang actief gestimuleerd moet worden, met Foucaults opvatting van macht, waarin individuen zichzelf onderwerpen aan institutionele/sociale normen, wat tot normalisering leidt 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Foucault werkt de macht van moderne instituties zo dat mensen de machtsuitoefening op zichzelf toepassen en gaan voldoen aan een bepaalde toestand die als normaal wordt voorgesteld. Als je, zoals Raworth, wilt dat de sociale kant gestimuleerd wordt en mensen intrinsiek gemotiveerd raken voor het algemeen belang, dan is deze vorm van machtsuitoefening een goed idee, omdat je kunt manipuleren wat mensen als normaal gaan beschouwen. Als mensen hun gedrag zo gaan disciplineren dat dit in het algemeen belang is, heeft dat veel positievere gevolgen voor de samenleving dan de vorm waarin mensen op hun individuele belang worden aangesproken. Het is daarom goed dat het idee van rationeel eigenbelang niet langer als de norm wordt voorgesteld en dat je in willen zetten voor het algemeen belang genormaliseerd wordt 1
- Volgens Foucault oefenen moderne instituties zoals het onderwijs of de psychiatrie macht uit doordat mensen zich onderwerpen aan deze macht en zich zo gaan vormen naar een bepaalde norm. Die verdeckte vorm van machtsuitoefening zie je ook terug in de opvatting van Raworth dat de sociale kant van mensen actief gestimuleerd moet worden. Zij is er voorstander van om via subtiele, verdeckte ingrepen mensen zo te disciplineren dat het idee van de mens als sociaal wezen genormaliseerd wordt. Ongeacht haar goede bedoelingen is dit net zo'n vorm van machtsuitoefening als proberen mensen hun gedrag te beïnvloeden door ze te benaderen als calculerende individuen die gericht zijn op hun eigenbelang 1